

POLICY BRIEF

5 ตุลาคม พ.ศ. 2566

นวัตกรรมประชาธิปไตยในการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายภาคพลเมืองสู่ตลาดนโยบาย

ชลนภา อนุกุล, ศยามล เจริญรัตน์, ศศิธร ศิลป์วุฒยา

สื่อสาธารณะหรือองค์กรที่มีภารกิจสร้างเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตย สามารถยกระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายภาคพลเมืองสู่ตลาดนโยบายได้ ดังนี้

- กำหนดให้ประโยชน์ต่อประชาธิปไตยเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของกระบวนการมีส่วนร่วม: มีความครอบคลุม การเสริมสร้างอำนาจพลเมืองที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบาย การตัดสินใจบนพื้นฐานของการสนทนาแลกเปลี่ยนและใช้เหตุผล ความโปร่งใสในกระบวนการ
- ออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างละเอียดประณีต: มีการออกแบบภารกิจ กลไกการคัดเลือกผู้เข้าร่วมปฏิสัมพันธ์การตัดสินใจ ความรับผิดชอบ กระบวนการที่มีความตระหนักและทักษะจัดการ ความเหลื่อมล้ำของอำนาจความรู้ และความร่วมมือระหว่างภาคีองค์กร
- สร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม: มีปฏิบัติการ (practice) ผ่านนวัตกรรมประชาธิปไตยการสำรวจความคิดเห็นแบบปรึกษาหารือขนาดเล็ก (Mini Public Opinion Polls) และกระบวนการพัฒนานโยบายแบบปรึกษาหารือ (Deliberative Policies)

1. บทนำ

ความหมายในการดำรงอยู่ของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสในฐานะสื่อสาธารณะก็คือการบรรลุเป้าหมายในการสร้างประโยชน์สาธารณะ ด้วยการกระตุ้นเร้าให้ผู้คนมีส่วนร่วมทั้งสังคมและชุมชนที่ตนดำรงอยู่ พัฒนาองค์ความรู้ ขยายมุมมองความคิดและจินตนาการ ทำให้ผู้คนเข้าใจตนเองมากยิ่งขึ้นผ่านความเข้าใจคนอื่นและโลก ซึ่งการดำเนินการที่ผ่านมาของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสได้พยายามดำเนินการตาม

หลักการ 4 ด้าน คือ (หนึ่ง) ทำให้ทุกคนเข้าถึงได้ (สอง) มีความหลากหลายของผู้คนในเนื้อหารายการ (สาม) ดำรงความเป็นอิสระ และ (สี่) พร้อมทำสิ่งที่แตกต่างจากสื่อรัฐและเอกชน

อย่างไรก็ดี บทบาทของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสในสังคมไทยยังอยู่ในระยะเริ่มต้น เพียง 15 ปี เมื่อเทียบกับสื่อสาธารณะต้นแบบอื่นที่อังกฤษ อเมริกา และญี่ปุ่น ความย้อนแย้งก็คือ ในขณะที่คำวิพากษ์วิจารณ์ด้านหนึ่งกล่าวถึงความไม่แปลกแตกต่างของเนื้อหารายการของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสจากสื่อรัฐและสื่อเอกชน[1] แต่คำวิพากษ์วิจารณ์อีกด้านหนึ่งต่อเนื้อหารายการว่าด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมภาคพลเมืองก็สะท้อนให้เห็นความไม่เข้าใจว่าทำไมต้องมีเนื้อหารายการลักษณะนี้ ที่มุ่งนำเสนอบทบาทและกระบวนการมีส่วนร่วมของพลเมืองต่อประเด็นต่างๆ ในสังคม อาจกล่าวได้ว่า **เนื้อหาว่าด้วยบทบาทและกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองนี้แหละที่เป็นเนื้อหารายการที่มีความแปลกแตกต่างมากกว่าสื่อโทรทัศน์อื่น**

แม้งานศึกษาก่อนหน้านี้ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองดังกล่าวสร้างผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในระดับที่น้อยมาก[2] แต่ “การศึกษาผลกระทบการเปลี่ยนแปลงต่อประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและประชาธิปไตยแบบปรีกษาหารือ: กรณีศึกษาสถานี โทรทัศน์ไทยพีบีเอสการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายภาคพลเมืองสู่ตลาดนโยบายก่อนการเลือกตั้ง”[3] มุ่งวัดผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงภายใต้กรอบคิดนวัตกรรมประชาธิปไตย หรือกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีความหมายของภาคพลเมือง ด้วยระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน จัดเก็บข้อมูลจากเวทีพัฒนานโยบายภาคพลเมืองเชิงพื้นที่ 8 เวที เชียงประเด็น 3 เวที เวทีบูรณาการข้อเสนอเชิงนโยบายภาคพลเมืองสู่ภาคนโยบาย (Hack Thailand 2575) และสนทนากลุ่ม มีผู้ตอบแบบสอบถาม 388 คน และให้สัมภาษณ์เชิงลึก 40 คน เพื่อวิเคราะห์ประโยชน์ต่อประชาธิปไตย (democratic goods) ที่เกิดขึ้น และคุณภาพของกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายภาคพลเมืองสู่ตลาดนโยบายก่อนการเลือกตั้ง

2. กรณีศึกษา: การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายภาคพลเมืองสู่ตลาดนโยบายก่อนการเลือกตั้งโดยสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

กระบวนการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายภาคพลเมืองเพื่อเชื่อมเข้าสู่ตลาดนโยบายก่อนเลือกตั้ง หรือที่เรียกว่า “Post Election” ประกอบด้วยการจัดกระบวนการมีส่วนร่วม 3 ลักษณะ ได้แก่ (หนึ่ง) กระบวนการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายเชิงพื้นที่ 8 เวที (สอง) กระบวนการพัฒนาข้อเสนอเชิง

ประเด็น 3 เวที และ (สาม) กระบวนการบูรณาการข้อเสนอเชิงนโยบายภาคพลเมืองสู่ตลาดนโยบายก่อนการเลือกตั้ง หรือ Hack Thailand 2575 1 เวที โดยเริ่มจากสองกระบวนการแรก เพื่อรวบรวมความต้องการของพลเมืองในแต่ละภูมิภาคตลอดจนข้อเสนอเชิงประเด็น ก่อนจะเชื่อมโยงข้อมูลและผู้คนในเครือข่ายเข้าสู่ Hack Thailand 2575

ทั้งกระบวนการพัฒนาข้อเสนอ นโยบายเชิงพื้นที่และกระบวนการพัฒนาข้อเสนอ นโยบายเชิงประเด็น ใช้เวลาในการจัดกระบวนการครั้งละ 3 - 6 ชั่วโมง ใช้เครื่องมือในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมในแต่ละครั้งต่างกันไป ประกอบด้วย การจัดกระบวนการสนทนาภาพอนาคต (future scenario) การจัดกระบวนการสนทนาแบบปรึกษาหารือ (deliberative dialogue) และการจัดกระบวนการสนทนาแบบผสมผสานทั้งสองแบบ

ส่วน Hackathon Thailand 2575 ใช้เวลาในการจัดกระบวนการ 3 วัน ประกอบด้วย กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (design thinking) ในการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย (48 ชั่วโมง) และกระบวนการนำเสนอเชิงนโยบาย (pitching) ต่อตัวแทนพรรคการเมือง (1 วัน) ร่วมกับการถ่ายทอดสดและบันทึกเทปโทรทัศน์

ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามชี้ให้เห็นว่าในมิติของบทบาทผู้เข้าร่วม ผู้มีส่วนร่วมราวครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 48.0) มองว่าตนเองเข้าร่วมกระบวนการภาพอนาคตหลังเลือกตั้งในฐานะพลเมืองตื่นรู้ ในมิติของการสื่อสาร/ตัดสินใจ ผู้มีส่วนร่วมกว่าครึ่ง (ร้อยละ 51) มองว่าตนเองได้แลกเปลี่ยนและพยายามหาข้อตกลงร่วมกัน ส่วนมิติขอบเขตอำนาจ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าตนเองสามารถสร้างผลกระทบต่อภาคนโยบายโดยอ้อม นั่นคือ เปลี่ยนทิศทางการสื่อสารและความเห็นสาธารณะ (ร้อยละ 43) และหวังว่าจะมีการให้คำปรึกษาแนะนำ (ร้อยละ 21) จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 388 คน แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะกระบวนการบูรณาการข้อเสนอ นโยบายภาคพลเมืองกับภาคนโยบายที่เกิดขึ้นผ่านกิจกรรม Hack Thailand 2575 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ 42 จากผู้ตอบแบบสอบถาม 50 คน) คาดหวังผลกระทบต่อภาคนโยบายโดยตรง ในระดับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำแผนปฏิบัติการ/นโยบาย/ยุทธศาสตร์ และการร่วมงานกับรัฐ

รูปแบบของนวัตกรรมประชาธิปไตยที่เกิดขึ้น บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายภาคพลเมืองสู่ตลาดนโยบายก่อนการเลือกตั้งโดยสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส สามารถจัดแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

(หนึ่ง) การสำรวจความคิดเห็นแบบปรึกษาหารือขนาดเล็ก (Mini Deliberative Polls)

กระบวนการพัฒนาข้อเสนอนโยบายเชิงภูมิภาค 6 แห่ง จาก 8 แห่ง ผู้เข้าร่วมได้รับเชิญจากผู้จัดแบบเฉพาะเจาะจงโดยใช้เกณฑ์ความเกี่ยวข้องเชิงประเด็นและประเภทของภาคส่วน (รัฐ เอกชน ประชาสังคม วิชาการ) โดยใช้เวลา 3 - 6 ชั่วโมง มีกระบวนการสำรวจความคิดเห็นก่อนและหลังการสนทนา โดยก่อนการสนทนามีการให้ข้อมูลสรุปจากงานวิจัย เกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องในแต่ละภูมิภาคผ่านวีดิทัศน์ ประกอบกับข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เชิญมาให้ข้อมูลแก่ผู้เข้าร่วมก่อนเริ่มการสนทนา ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ (4 เวที จาก 6 เวที) เปลี่ยนแปลงการเลือกของตนหลังจากกระบวนการรับฟังข้อมูลและสนทนาแบบปรึกษาหารือในวง กระบวนการนี้ยืนยันว่าการให้ข้อมูลและสนทนาแลกเปลี่ยนแบบปรึกษาหารือสามารถทำให้ผู้เข้าร่วมทบทวน ตั้งคำถาม กับตนเองและผู้อื่นได้ (develop preference) มิใช่การเข้าร่วมเพียงการมาแสดงจุดยืน หรือให้ข้อมูลในฐานะผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น

กระบวนการลักษณะนี้คล้ายคลึงกับการสำรวจความคิดเห็นแบบปรึกษาหารือ นวัตกรรมประชาธิปไตยที่พัฒนาขึ้นในปี ค.ศ. 1988 โดยศาสตราจารย์ Fishkin มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด และมีการประยุกต์ใช้ในหลายประเทศในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม กระบวนการพัฒนาข้อเสนอเชิงภูมิภาคไม่ได้เลือกผู้เข้าร่วมแบบสุ่มเลือก

(สอง) การพัฒนานโยบายแบบปรึกษาหารือ (Deliberative Policies)

กิจกรรม Hack Thailand 2575 ใช้เวลา 3 วัน ประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาข้อเสนอแนะนโยบายภาคพลเมือง (2 วัน) และกระบวนการเชื่อมโยงข้อเสนอแนะนโยบายภาคพลเมืองเข้าสู่ภาคนโยบาย (1 วัน) ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่มาจากการเปิดรับสมัคร และบางส่วนมาจากการเชิญโดยผู้จัด โดยใช้เกณฑ์ความเกี่ยวข้องเชิงประเด็นและประเภทของภาคส่วน (รัฐ เอกชน ประชาสังคม วิชาการ)

กระบวนการพัฒนาข้อเสนอแนะนโยบายภาคพลเมือง ใช้แนวทาง Hackathon ผสมผสานกับกระบวนการ Design Thinking โดยใช้เวลา 48 ชั่วโมงต่อเนื่อง แบ่งเป็นกลุ่มตามประเด็นเพื่อแก้ไขภัยทางนโยบาย โดยมีกระบวนการหลักอธิบายกระบวนการในแต่ละขั้นตอน และมีกระบวนการประจำกลุ่ม กลุ่มละ 2 คน เอื้ออำนวยการจัดกระบวนการสนทนาภายในกลุ่ม รวมทั้งจับประเด็นการสนทนาเป็นภาพ

จุดเด่นของการพัฒนานโยบายแบบปรึกษาหารือ ที่ปรากฏผ่าน Hack Thailand 2575 ก็คือ กระบวนการสามารถเชื่อมโยงข้อเสนอแนะนโยบายภาคพลเมืองสู่ตลาดการเมืองก่อนเลือกตั้ง นั่นคือ การมีกลไกรับผิตรีบชอบของตัวแทนพรรคการเมืองต่อข้อเสนอของภาคพลเมือง ผ่านกิจกรรมนำเสนอแนะนโยบาย

ของภาคพลเมืองต่อตัวแทนพรรคการเมือง ซึ่งมีการถ่ายทอดผ่านรายการของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส อย่างเป็นทางการ การตอบรับนโยบายของภาคพลเมืองดังกล่าวโดยตัวแทนพรรคการเมืองจึงเปรียบได้กับการให้คำมั่นสัญญาของพรรคการเมืองต่อสาธารณะ (public commitment) ในประเด็นดังกล่าว กระบวนการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายภาคพลเมืองนี้จึงยกระดับจากการสนทนาแบบถกแถลง (deliberative dialogue) ระหว่างประชาชนด้วยตนเอง ไปสู่การกำหนดทิศทางนโยบายของพรรคการเมือง ถือได้ว่าเป็น นวัตกรรมประชาธิปไตยรูปแบบใหม่ที่ยังไม่เคยปรากฏมาก่อน

3 ประโยชน์ต่อประชาธิปไตย

เมื่อมองกระบวนการ Post Election ผ่านแนวคิดประโยชน์ต่อประชาธิปไตย 4 ด้าน [4] พบว่า

ความครอบคลุม (inclusiveness) มีอยู่ปานกลาง เนื่องจากมีผู้เข้าร่วมมาจากกลุ่มทางสังคมและหรือกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบที่ไม่หลากหลายมากนัก (presence) ดังข้อมูลเชิงปริมาณชี้ให้เห็นว่า ส่วนใหญ่ อายุ 30 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 64) เป็นคนโสด (ร้อยละ 56) มีการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป (ร้อยละ 76) มีรายได้เกิน 15,000 บาท (ร้อยละ 40) ดังที่ปรากฏมุมมองความสนใจต่อประเด็นการเมืองว่ามีความสำคัญน้อยที่สุด (ร้อยละ 94) นอกจากนี้ มีกลุ่มประชากรชายขอบเข้าร่วมไม่ถึงร้อยละ 5 ในทุกเวที และข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกตสะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น (voice) นั่นคือ กลุ่มคนรุ่นใหม่ กลุ่มผู้หญิง มีพื้นที่ในการพูดค่อนข้างน้อยกว่ากลุ่มผู้สูงวัย และกลุ่มผู้ชาย

*ความมีอำนาจของประชาชน*อยู่ในระดับดีมาก เมื่อเทียบกับปกติแล้วในบริบทก่อนการเลือกตั้ง พรรคการเมืองแต่ละพรรคจะจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายมาเสนอต่อประชาชน แต่การนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายของภาคพลเมืองต่อตัวแทนพรรคการเมืองในพื้นที่สาธารณะ นั่นคือ มีการถ่ายทอดผ่านช่องทางรายการของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ทำให้การรับปากของตัวแทนพรรคกลายเป็นคำมั่นสัญญาของภาคการเมือง ชับแน่นให้เห็น *อำนาจของประชาชนต่อกระบวนการตัดสินใจ*ต่อพรรคการเมือง ขณะเดียวกัน ผู้เข้าร่วมทั้งหมดตระหนักดีว่าทั้งการนำเสนอ นโยบายบนเวทีและการปฏิสัมพันธ์ได้ตอบกับตัวแทนพรรคการเมือง มิได้เป็นไปในลักษณะการขายนโยบายต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจแต่เพียงอย่างเดียว หากยังเป็นโอกาสในการขายนโยบายต่อผู้ชมรายการของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส และทำให้นโยบายนั้นกลายเป็นนโยบายสาธารณะ มากกว่าการทำให้เป็นนโยบายของพรรคการเมืองแต่เพียงอย่างเดียว ปฏิบัติการดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการกระทำที่บรรลุลูกความคาดหวังของผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ ดังที่ข้อมูลเชิงปริมาณ

เปิดเผยให้เห็นความคาดหวังของผู้เข้าร่วมกระบวนการทั้งหมดว่า ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ (ร้อยละ 64) คาดหวังที่จะสร้างผลกระทบต่อภาคนโยบายโดยอ้อม

การตัดสินใจบนฐานของการพิจารณาอย่างรอบคอบอยู่ในระดับดีมาก ดังที่ปรากฏผ่านเวทีพัฒนา นโยบายเชิงพื้นที่ว่าผู้เข้าร่วมมีการเปลี่ยนแปลงจุดยืนแม้จะเป็นกระบวนการที่มีเวลาเพียงครึ่งวัน ส่วนใหญ่ของผู้มีส่วนร่วม (ร้อยละ 51) มองว่าตนเองได้แลกเปลี่ยนและพยายามหาข้อตกลงร่วมกัน และเมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มผู้เข้าร่วมกระบวนการ Hack Thailand 2575 ซึ่งมีโอกาสอยู่ในกระบวนการร่วมกัน ตลอด 3 วัน ก็พบว่าสัดส่วนดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 58.3 สอดคล้องกับข้อมูลจากสัมภาษณ์ที่ชี้ให้เห็นว่าการจัดกระบวนการสนทนาในกลุ่มย่อยที่มีเวลาและความเข้มข้นมากขึ้นนำไปสู่การถกเถียงแลกเปลี่ยนที่มีความหลากหลายรอบด้านมากขึ้น และขยายมุมมองต่อเรื่องดังกล่าวจากเดิมที่เคยสนทนาอยู่แต่ในกลุ่มและเครือข่ายความสนใจเดียวกัน

ความโปร่งใสอยู่ในระดับดี-ปานกลาง นั่นคือ ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลก่อนเข้าร่วมงาน (ร้อยละ 82.1) เข้าใจเป้าหมายของงาน (ร้อยละ 78.7) ได้รับข้อมูลระหว่างเข้าร่วม (ร้อยละ 92.7) เข้าใจเป้าหมายในวันที่เข้าร่วม (ร้อยละ 87.3) แต่เข้าใจเป้าหมายของงานหลังจากงานเสร็จสิ้นน้อยลง (ร้อยละ 77.2)

4. ข้อเสนอในการยกระดับกระบวนการมีส่วนร่วมภาคพลเมืองในการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายภาคพลเมืองสู่ตลาดนโยบาย

๑. กำหนดให้ประโยชน์ด้านประชาธิปไตยเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพ ซึ่งอาจประเมินโดยผู้เข้าร่วมและหรือผู้ประเมินภายนอกก็ได้ นั่นคือ

- **ความครอบคลุม (inclusiveness)** สร้างความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมได้มากน้อยเพียงใด พิจารณาว่ามีผู้เข้าร่วมจากกลุ่มทางสังคม (social groups) ที่หลากหลายหรือไม่ อาทิ มีความหลากหลายของอายุ เพศสภาพ เพศวิถี สัญชาติ เชื้อชาติ/ชาติพันธุ์ ความพิการ ความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมความเชื่อ ถิ่นที่อยู่ อาชีพ รายได้ สถานะทางสังคม เศรษฐฐานะ และการจัดกระบวนการทำให้เกิดความเสมอภาคทางโอกาสในการแลกเปลี่ยนสนทนาอย่างน้อยเพียงใด

- **การเสริมสร้างอำนาจพลเมืองที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบาย (people control)** มีการจัดกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนานโยบายของภาคพลเมือง และเชื่อมโยงข้อเสนอของภาคพลเมืองต่อตลาดนโยบายในลักษณะที่ทำให้เกิดความรับผิดชอบของภาคนโยบายได้มากขึ้นเพียงใด
- **การตัดสินใจบนพื้นฐานของการสนทนาแลกเปลี่ยนและใช้เหตุผล (considered judgement)** การจัดกระบวนการมีส่วนร่วมที่เอื้อต่อการตัดสินใจที่รอบคอบมากขึ้นเพียงใด
- **ความโปร่งใสในกระบวนการ (transparency)** วัตถุประสงค์และผลลัพธ์ของกระบวนการนั้นเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมและผู้สังเกตการณ์มากขึ้นเพียงใด

๒. การออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพ ควรคำนึงถึงองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

- **การออกแบบภารกิจ** ของการพัฒนานโยบายภาคพลเมือง ต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์และความคาดหวังต่อผู้เข้าร่วมที่มีความชัดเจน และคำนึงถึงบริบทของตลาดนโยบาย
- **การออกแบบกลไก**
 - **กลไกการคัดเลือกผู้เข้าร่วม** ไม่ว่าจะเป็นการเชิญแบบเฉพาะเจาะจง เปิดรับสมัครด้วยตนเอง หรือสุ่มเลือก ก็ต้องคำนึงถึงความหลากหลายของกลุ่มทางสังคมของผู้เข้าร่วม
 - **กลไกสร้างปฏิสัมพันธ์** ต้องมีกระบวนการหลากหลาย มีภูมิหลังทางสังคมและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน มีความตระหนักและทักษะในการจัดการอำนาจทางความรู้ที่แตกต่างกันในกลุ่มผู้เข้าร่วมให้มีความสมดุลมากขึ้น
 - **กลไกการตัดสินใจ** มีกติกาชัดเจนในกระบวนการตัดสินใจแต่ละระดับ
 - **กลไกการรับผิดชอบต่อ** มีกระบวนการที่สามารถนำข้อเสนอเชิงนโยบายของภาคพลเมืองไปสู่การเชื่อมโยงกับความรับผิดชอบต่อฝ่ายนโยบาย
- **การออกแบบร่วมกัน** ภาคีองค์กรที่มีวุฒิภาวะในการทำงานร่วมและสามารถทำงานตามขอบเขตอำนาจของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ปริณทลแห่งความไว้วางใจก็เป็นปัจจัยสำคัญในการทำงานท่ามกลางความแตกต่างหลากหลายของคนทำงาน

๓. **สร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม** ด้วยการมีปฏิบัติการ (practice) ผ่านนวัตกรรมประชาธิปไตยของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ทั้งการสำรวจความคิดเห็นแบบปรึกษาหารือขนาดเล็ก (Mini Public Opinion Polls) ดังกรณีของกระบวนการพัฒนานโยบายภาคพลเมืองเชิงพื้นที่/ประเด็น และ

กระบวนการพัฒนานโยบายแบบปรึกษาหารือ (Deliberative Policies) ดังกรณีของ Hack Thailand 2575 ซึ่งเป็นนวัตกรรมประชาธิปไตยรูปแบบใหม่ในระดับโลก

5. สรุป

การยกระดับกระบวนการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการพัฒนานโยบายอาจถือได้ว่าเป็นสิ่งที่สร้างความแตกต่าง (uniqueness) ให้กับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสในฐานะสื่อสาธารณะที่แตกต่างจากสื่อของรัฐและเอกชนอื่น เอกสารข้อเสนอเชิงนโยบายฉบับนี้ได้ใช้กรณีศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบายภาคพลเมืองสู่ตลาดนโยบายก่อนเลือกตั้งโดยสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส นำเสนอนวัตกรรมประชาธิปไตย 2 รูปแบบ ได้แก่ การสำรวจความคิดเห็นแบบปรึกษาหารือขนาดเล็ก (Mini Deliberative Polls) และการพัฒนานโยบายแบบปรึกษาหารือ (Deliberative Policy) ในฐานะเครื่องมือยกระดับการมีส่วนร่วมของพลเมือง ที่สามารถวัดผลกระทบการเปลี่ยนแปลงจากประโยชน์ด้านประชาธิปไตย (democratic goods) ที่เกิดขึ้น รวมทั้งข้อพิจารณาต่อกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพผ่านการออกแบบองค์ประกอบต่างๆ ที่มีความละเอียดประณีตและสร้างการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีพลัง

อ้างอิง

1. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ “ความคาดหวังของประชาชนไทยต่อสื่อสาธารณะในอนาคต.” 2564 p. 169.
2. อัญชลี เทียมศิริ, อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว. บทบาทของรายการเวทีสาธารณะกับการสร้างการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม. Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao. 2561;6(1):60–81.
3. ชลนภา อนุกุล, ศยามล เจริญรัตน์, ศศิธร ศิลปวัฒนา, สหรัฐ จันทสุวรรณ, ธัญชนก วรการพัฒนกุล. รายงานฉบับสมบูรณ์: โครงการศึกษาผลกระทบการเปลี่ยนแปลงต่อประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ: กรณีศึกษาสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสกับการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายภาคพลเมืองสู่ตลาดนโยบายก่อนการเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเครือข่ายเพื่อสังคมเป็นธรรม (JuSNet); ตุลาคม 2566.
4. Smith G. Democratic innovations: designing institutions for citizen participation. 2009.

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.) ที่สนับสนุนการดำเนินงานผ่าน “โครงการศึกษาผลกระทบการเปลี่ยนแปลงต่อประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ: กรณีศึกษาสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสกับการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายภาคพลเมืองสู่ตลาดนโยบายก่อนการเลือกตั้ง”